

“Un novo horizonte para gañar competitividade:

A economía sostible”

19 de Decembro de 2009

Á hora de poñerse á tarefa de buscar un novo horizonte para gañar competitividade, dous son os camiños posibles.

Por unha banda, o de quenes pretenden realizar certos axustes na autorregulación dos mercados e tomar algunhas medidas, moduladas e temporais, de intervención do Estado, de inxección de liquidez no sector privado e de aumento dos déficits públicos, pero sen modificar para nada o paradigma neoliberal que conduciu á crise que estamos sufrindo. E, por suposto, pasando a factura do endebedamento público que foi necesario realizar, para salvar aos capitalistas da súa propia avaricia, aos sufridos contribuíntes que foron os seus salvadores.

Estes sempre respectables señores, por moi incendiarias que sexan as súas opinións, queren ata botar a culpa do que pasou aos vixiantes (aos que por certo, non facían máis que pedir que non vixiasen) e non aos mercados e que esixen que a lóxica neoliberal se expanda sen ningún tipo de molestias.

Son os mesmos que consideran, ou ben que todo isto do cambio climático e do desafío ecolóxico é algo propio de románticos e pequeno burgueses defensores de animais en perigo de extinción, ou ben que todo iso pódese frear e arranxar cunhas cantas novas tecnoloxías e tiñendo un pouco de verde o mesmo tipo de capitalismo.

Non é de estrañar que quenes defenden todo o anterior sexan tamén quenes consideren que os males endémicos do modelo produtivo español arránxanse cunha reforma laboral que, dunha vez por todas, abarate o despedimento e o subtraia da intervención xudicial e a autorización administrativa.

Doutro lado, estamos os que consideramos que a crise financeira non é só financeira, senón que na súa raíz está o aumento da desigualdade no mundo. Unha desigualdade que ten a súa orixe nunha globalización dominada polo capitalismo financeiro, no debilitamento da protección do traballo, nunha distribución da riqueza en contra dos salarios e a favor da rendas do capital. E no debilitamento do Estado e das políticas públicas e da economía mixta, mediante as privatizacións, reducións fiscais ás rendas do capital, ás empresas, aos patrimonios e sucesións, aos contribuíntes con maiores ingresos e o recorte dos servizos públicos.

Para os que defendemos esta interpretación, sabemos que a crise non se vai a arranxar unha vez “saneado” o sistema financeiro.

Se só se fai iso, estaremos xestando unha próxima crise aínda máis grave e demoledora que a actual.

O que temos que pór en cuestión é o paradigma neoliberal.

Tampouco é a pura competitividade económica -como pretendeu facernos crer a Estratexia de Lisboa, sobre todo tras a súa viraxe de 2004- a que nos vai solucionar o desafío ecolóxico e da que se vai desprender o desenvolvemento social e ambiental.

Sabemos que o crecemento económico por si mesmo non alimenta espontaneamente os avances sociais e as melloras ambientais.

É xa moi evidente que ese tipo de crecemento, baseado nos incrementos da produtividade, a concorrencia entre empresas e no seo destas, entre rexións, países e continentes, na desregulación e a precariedade dunha man de obra cada vez máis barata, na enxeñería financeira e a concorrencia fiscal, non pode constituír o fundamento dun modelo produtivo orientado cara ao desenvolvemento sostible.

Nós sabemos que os nosos males non teñen a súa orixe e o seu remedio no mercado laboral, o que non pode querer dicir que non haxa que melloralo e racionalizalo -senón que están na escasez de capital, na vetustez da organización da maioría das nosas empresas, na inmensa porcentaxe (o 63%, segundo unha asociación de economistas do Banco de España) nos baixos salarios, no abandono e fracaso escolar, na relativamente baixa porcentaxe de gasto social sobre o PIB, o escaso investimento en formación, educación, investigación e innovación, no atraso das nosas administracións públicas ou nas escandalosas retribucións salariais dos executivos das nosas empresas, as máis altas con gran diferenza de Europa (Alpha Value, cabinet d'analyses financières, media de 2008. L'le Nouvel Observateur, setembro 2009).

Un dos riscos aos que nos enfrontamos ao pensar no cambio do modelo é o de dissociar o económico, do social e do ambiental.

É necesario cambiar a orde do paradigma: non vai ser o crecemento o que cre a dimensión ambiental e social, senón que será a protección ambiental no seu sentido máis amplo e a promoción da cohesión social as que fagan posible unha sociedade de crecemento sostible.

O novo modelo terá que implicar, igualmente, outro xeito de pensar e de avaliar a riqueza. Por exemplo, son necesarios outros indicadores, outro tipo de indicadores que reflectan este outro xeito de pensar.

O PIB, por exemplo, non é un indicador pertinente do desenvolvemento sostible. Un país que elimina os seus bosques, que pon a traballar aos seus nenos en lugar de levalos á escola, unha catástrofe como a do Prestige ou o aumento do consumo de tabaco fai aumentar o PIB. Pero o PIB non ten en conta a redución da contaminación, a preservación da biodiversidade, a utilización racional dos recursos e a cohesión social.

Este novo paradigma esixe, así mesmo, cambiar un enfoque competitivo por outro cooperativo. A estratexia de Lisboa baseouse nun programa desregulador de posta en competencia das economías e as lexislacións nacionais. Sostendo que, con iso, acrecentábase a eficacia global do sistema económico.

Cando o que demandan os desafíos ecolóxicos e sociais aos que nos enfrontamos -como o cambio climático, a crise alimentaria ou os fluxos migratorios- son formulacións económicas cooperativas a nivel nacional, europeo e mundial. As prioridades que esixen o novo modelo é a cooperación a longo prazo, fronte á competición a curto prazo.

Actualmente, os principios que prevalecen son os da competición, o incremento das desigualdades, o malgasto de recursos e unha visión a curto prazo da acción política. Cambiar de paradigma económico implica cambiar tamén tales principios fundamentais.

Por outra banda, se o cambio de modelo produtivo reclama unha planificación de medidas a medio e a longo prazo, o Estado deberá de recuperar o seu papel de garante e de regulador, sobre todo, terá que recuperar papel de regulación, de fixación de normas e de obxectivos; a súa función de provisor de bens públicos esenciais, como a educación pública; mellorar a súa capacidade, mediante a fiscalidade progresiva, para redistribuír a riqueza, modificar os prezos relativos e contribuír a cambiar os comportamentos (permisos de emisión, fiscalidade verde); e, finalmente, actuar mediante os investimentos en investigación, infraestruturas, a promoción de tecnoloxías limpas e as transferencias de tecnoloxía.

Modificar o modelo produtivo, integrando para iso as tres dimensións que aquí estou mesturando -as bases do modelo español de crecemento, as esixencias derivadas dos desafíos ecolóxicos e as consecuencias que é necesario extraer da crise económico-financeira- implica, igualmente, un gran cambio cultural e unha necesaria aceptación social do cambio. É dicir, profundos consensos sociais.

Teñamos en conta que actualmente máis de 72 millóns de cidadáns europeos viven por baixo de limiar de pobreza e a distancia entre ricos e pobres segue

agrandándose; o 17% dos traballadores europeos alcanzan un salario mensual inferior ao 60% do salario medio nacional, é dicir, son traballadores pobres.

En todos os países da UE a distancia na remuneración entre os dirixentes das grandes sociedades e a dos asalariados medios agrandáronse, xustamente, nun período no que os salarios representan unha porcentaxe decrecente do produto interior bruto na maior parte dos países da UE. E cando os salarios apenas chegan a alcanzar o incremento dos prezos, moi afastados do ritmo do crecemento da produtividade da economía. Por todo iso, as medidas sobre a xustiza social e sobre o desenvolvemento sostible deberían ir intimamente unidas.

En fin, se se quere situar a xustiza social no centro do novo modelo haberá que cambiar e pór en cuestión moitos dogmas. Por exemplo, adaptar o Pacto de Estabilidade a unha perspectiva de loita contra o cambio climático e de sustentabilidade social, como o que afecta ás pensións, a educación ou a sanidade. Ou á progresiva substitución das cargas que pesan sobre o traballo por unha fiscalidade verde. E, por que non, o ter en conta os custos externos do transporte: unhas fresas chinesas súper-competitivas vendidas en Europa requiren vinte veces máis de consumo en petróleo que as producidas en Francia ou en España.

En xeral, situar a produción, a distribución e o consumo nunha lóxica de desenvolvemento sostible require pór en cuestión moitos criterios de rendibilidade que non teñen en conta os custos externos de tales formas de producir, consumir ou distribuír.

Probablemente, será tamén oportuno pór en cuestión a lóxica dalgunhas deslocalizacións empresariais a países de baixo custo para volver vender nos seus países de orixe o alá producido. Para eses casos, a Confederación Europea de Sindicatos está reclamando unha taxa en fronteira que resarza dos custos fiscais eludidos. De igual xeito, sería necesario - outra iniciativa da CES- establecer un Fondo para acompañar e compensar os transvasamentos de emprego que se van producir como consecuencia dos cambios no modelo produtivo.

Para ser crible, o discurso sobre o cambio do modelo produtivo nun sentido de desenvolvemento sostible deberá ser coherente entre as súas diferentes políticas: económica, orzamentaria, fiscal, de transporte, de enerxía, de agricultura, social, de cooperación ao desenvolvemento, de educación e formación, de emprego de investigación, etc. Nesta liña parece que quere avanzar a nova lei de economía sostible.

Pero sendo un proxecto que vai en boa liña, non parece viable se non se coloca en primeira liña un profundo debate sobre a xustiza social como soporte deste cambio de modelo, para que a xente o crea e o defenda, tendo en conta que isto non se fai en dous días.

E tamén para axudar a este cambio, é preciso un forte liderazgo institucional dos gobernos, e no caso do noso país, tamén das comunidades autónomas, afastado de estratexias partidistas. A verdade que sentín mágoa ao ver o resultado da última Conferencia de Presidentes, a min gustárame que o presidente da Xunta de Galicia fora o voceiro do consenso institucional en vez de selo do desencontro partidista.

Jose Antonio Gómez
S^oX^a UGT - Galicia